

معماری قدرت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران

نگارش:

دکتر فهیمه یاری

پژوهشگر مرکز تحقیقات راه، مسکن و شهرسازی

دکتر بهزاد مسعودی

سرشناسه	: یاری، فهیمه، ۱۳۶۰ اردیبهشت -
عنوان و نام پدیدآور	: معماری قدرت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران / نگارش فهیمه یاری، بهزاد مسعودی.
مشخصات نشر	: تهران: یاد عارف، ۱۳۹۸.
مشخصات ظاهری	: ۲۰۰ ص.: مصور، جدول، نمودار.
شابک	: 978-622-6792-21-9
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
موضوع	: معماری و دولت -- ایران
موضوع	: Architecture and state-- Iran
موضوع	: قدرت (علوم اجتماعی) -- ایران -- تاریخ -- قرن ۱۳ ق. - ۱۴
موضوع	: Power (Social sciences) -- Iran -- History -- 19th-20th century
موضوع	: معماری و دولت
موضوع	: Architecture and state
موضوع	: قدرت (علوم اجتماعی)
موضوع	: Power (Social sciences)
شناسه افزوده	: مسعودی اصل، بهزاد، ۱۳۵۷-
رده بندی کنگره	: NA۱
رده بندی دیویی	: ۷۰/۱۰۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۹۴۴۷۵۹

عنوان: معماری قدرت سیاسی در جمهوری اسلامی ایران

تألیف: دکتر فهیمه یاری - دکتر بهزاد مسعودی اصل

ناشر: یاد عارف

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۷۹۲-۲۱-۹

نوبت چاپ: چاپ اول / پاییز ۱۳۹۸ ■ تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

لایتنوگرافی: باختر / ۶۶۹۵۴۱۴۳ ■ چاپ: فرشپوه / ۸۵۱۲۸۱۰۲

قیمت: ۴۵۰۰۰۰ ریال

مرکز پخش: ۶۶۴۱۴۸۶۱ - ۶۶۴۱۴۸۶۰ ۶۸ ۳۸ ۶۹۷ - ۰۹۹۰

معماری سرمستی اراده بزرگ است، بواسطه پیوندش با قدرت، معماری آرزومند تبدیل شدن به هنر است.

(نیچه، غروب بت‌ها)

ارتباط معماری با قدرت تا بدانجاست که نیچه اعتقاد دارد که هنر بودن معماری را تحت الشعاع قرار داده است. این اراده بزرگ که نیچه در کتاب غروب بت‌ها از آن یاد می‌کند، در دوران معاصر تا حدی متحول گشته است. قدرت معماری را داعیه‌کننده مفهومی کلان روایت‌گونه از بالا (دیکتاتوری) است، می‌تواند تبدیل به قدرت دموکراسی و موسمی شود و حکومت مشروعیتش را از دموکراسی بگیرد. این مطالب در این خصوص مهم است که بعضی از معماران قدرت را صحنه گذاشتن بر "خانه‌ای برای استبداد" قلمداد کرده‌اند. حال آنکه در نظام‌های مردمی نیاز به خلق معماری قدرت هویت‌مند ضرورتی انکارناپذیر است. چرا که در هر صورت قدرت در هر شکلی (توتالیتر یا دموکراسی) شهر را جلوه‌گاه نمادهای سیاسی، نظامی، نژادی، مذهبی و اقتصادی خویش می‌کند. پس نه بهتر که در نظام‌های مردمی این اتفاق آگاهانه حادث گردد، که این رسالتی است برای پژوهشگران.

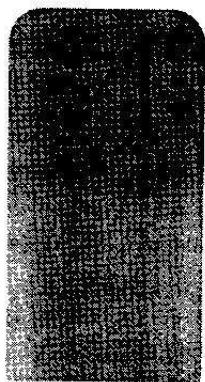
جرعه موضوع کتاب از سال ۱۳۹۳ به دنبال انجام پروژه‌ای عنوان "معماری ایرانی-اسلامی" زده شد. در این پژوهش، معماری ایرانی-اسلامی ضرورتی قانونی داشت و همه صاحب‌نظران اعتقاد داشتند که معماری کنونی کشور دچار بحران هویت است. نکته‌ای که در پایان پروژه دریافتیم آن بود که دولت برای اصلاح معماری عمومی جامعه بهتر است از معماری دولتی آغاز کند، پس که اهم پروژه‌های مهم و معرف هویت شهرها دولتی هستند. مشورت با مهندس نادر روزرخ و استاد اسحاق گرامی دکتر سید امیر منصوری انتخاب موضوع را تدقیق نمود. در ادامه راه مشخص شد که این پژوهش بدون اشراف به علوم سیاسی امکان‌پذیر نیست که خود به چالش پژوهش تبدیل شد. خوشبختانه دکتر شایخ‌ترین اساتید بین‌المللی در این حوزه، دکتر مایکل مینکنبرگ، مشاوره سیاسی این پژوهش را پذیرفتند. دو فرصت مطالعاتی به دانشگاه ویادرینا در آلمان سبب شد علاوه بر پرفسور مینکنبرگ از سایر اساتید شاخص دیپارتمان سیاسی نیز بهره ببرم. عضویت در گروه (کلگیوم) سیاست و فرهنگ این دانشگاه فرصتی بود تا بتوانم پیرامون این موضوع بحث و گفتگوی بیشتری با محققان بین‌المللی داشته باشم. ارائه سه مقاله در دیپارتمان سیاسی این دانشگاه به روشنتر شدن موضوع کمک کرد. سفر به پایتخت‌های اروپایی

چون: ورشو، بروکسل، پاریس، زوریخ، کراکف، وین، برلین، مونیخ، آمستردام، پتسدام، پراگ و ... چراغ دیگر این راه بود.

یکی دیگر از چالش‌های این کتاب نبود تعریف دقیقی از معماری قدرت بود. معماری سیاسی واژه‌ای بود که از ابتدا در عنوان کتاب مطرح شد، ولی آنچه که به ذهن متبادر می‌گشت معادل مفهوم معماری قدرت بود. این امر سبب عدم دستیابی به تعریفی جامع و مانع در تشخیص بناهای این حوزه می‌گردید. در نتیجه با بررسی مجدد سیر مطالعاتی و مشاوره ارزشمند استاد راهنما، این مفهوم در توجه به اهمیت زبان‌شناسی سیاسی، تفاوت معنایی واژه‌های سیاست و قدرت در گفتمان سیاسی غرب و شرق هویدا گردید. معماری قدرت واژه مناسب و در برگیرنده مفاهیم بود که با مطالعه آراء ماکس وبر، اشمیت و مینکنبرگ حاصل شد. به عبارت دیگر در هر جامعه‌ای می‌توان دو سطح معماری مرتبط با حاکمیت یافت، یکی معماری که با بود و نبود و نوع مشروعیت آن در ارتباط است و دیگری معماری که با سطوح پایین سیاسی سر و کار دارد و بیشتر به بخش‌های اجرایی آن ارجاع دارد. از این رو "معماری قدرت" جایگزین "معماری سیاسی" شد. بر این اساس پژوهش راه خود را یافت.

کتاب مشتمل بر چهار فصل است. در فصل اول مبانی نظری کتاب، شامل مفاهیم مرتبط با سیاست، امر سیاسی و در نهایت تعریف معماری قدرت مورد توجه بوده است. در فصل دوم با مطالعه نمونه‌های جهانی معماری قدرت، با بررسی انواع رویکردهای قدرت به معماری پرداخته شده تا بتوان بر آن اساس مدل مفهومی منتج از آن بحث را بازنگری و اصلاح نمود. در فصل سوم مطالعات مربوط به جمهوری اسلامی ایران ارائه شده است. این مطالعات شامل تعاریف مرتبط با نظام جمهوری اسلامی در قالب انقلاب، جمهوری اسلامی و... بود. بدین ترتیب سیر تاریخی معماری قدرت این دوره مورد خوانش قرار گرفت. مطالعات تاریخ انقلاب و صحیفه امام در کنار بررسی بنی‌بناهای قدرتی ابزارهای این فصل را تشکیل می‌دادند. در نتیجه این بررسی‌ها و جوهر تمایز نظری معماری قدرت و معارهای به کار رفته در ساخت بناهای قدرتی استنتاج گردید در پایان نیاز به بیان اعلامیه گونه‌ای اسکا گشت از اینرو از طریق استنباط اصولی که نقش‌شناسانه معماری قدرت را داشتند به دست آمد.

در اینجا لازم می‌دانم از استاد ارجمندم دکتر سید امیرحسین حسینی، استاد محترم پژوهشکده هنر، معماری و شهرسازی نظر تشکر کنم. همچنین از پرفسور مینکنبرگ که در توضیح مفاهیم مرتبط با سیاست و معماری قدرت من را هدایت کردند و نیز از دکتر براتی، مهندس نادر روز، پروفیسور کریستف آسنردف و اکسل شولتز قدردانی می‌کنم.

فهرست مطالب

فصل اول:	۹
سیاست و معماری	۹
مقدمه	۱۰
۱-۱- امر سیاسی	۱۳
۱-۲- ارتباط معماری و قدرت سیاسی	۱۸
۱-۳- شهر، معماری و سیاست در گذر تاریخ	۱۹
۱-۳-۱- ارتباط شهر، معماری و سیاست در غرب باستان (ارسطو)	۱۹
۱-۳-۲- شهر، معماری و سیاست در دوران اسلامی (فارابی، ابن خلدون)	۲۱
۱-۴- هویت شهر و معماری بناهای سیاسی	۲۴
۱-۴-۱- شهر، معماری و فرهنگ سیاسی	۲۵
۱-۴-۲- معماری و شهر نمادی از قدرت سیاسی	۲۹
۱-۵- پیوندهای معماری و قدرت	۳۰
۱-۶- رابطه فرم و فضای معماری به عنوان نماد اقتدار، قدرت و ایدئولوژی سیاسی	۳۲
۱-۶-۱- دموکراسی و معماری	۴۱
۱-۶-۲- توتالیتر و معماری	۴۲
۱-۶-۳- مذهب و معماری	۴۴
۱-۷- معماری سیاسی یا معماری قدرت	۴۹
۱-۷-۱- اهمیت توجه به زبان در معماری سیاسی	۴۹
۱-۷-۲- زبان و امر سیاسی، مفهوم سیاست و قدرت در زبان شناسی ایرانی و غربی	۵۲
۱-۷-۳- تفاوت معماری قدرت و معماری سیاسی	۵۵
۱-۸- جمع بندی و نتیجه گیری، معماری قدرت	۵۸
فصل دوم:	۶۱
مطالعه و ارزیابی نمونه‌های خارجی و داخلی تا قبل از انقلاب اسلامی	۶۱
مقدمه	۶۲
۱-۲- تجربه‌های جهانی و تحدید جغرافیای سیاسی مورد مطالعه	۶۶
۱-۲-۱- روسیه (قرن ۱۸ میلادی تا دوران معاصر)	۶۷

۶۸	۱-۱-۱-۲- ساختار قدرت در روسیه
۶۹	۲-۱-۱-۲- معماری قدرت در دوران امپراتوری
۷۰	۳-۱-۱-۲- معماری قدرت در دوران کمونیسم
۷۳	۴-۱-۱-۲- معماری قدرت در دوران فدرال
۷۵	۵-۱-۱-۲- جمع بندی معماری قدرت در روسیه
۷۹	۲-۱-۲- آلمان (قرن ۱۹ و ۲۰)
۷۹	۱-۲-۱-۲- ساختار قدرت در آلمان
۸۰	۲-۲-۱-۲- معماری قدرت در دوران حکومت نازی
۸۳	۳-۲-۱-۲- معماری قدرت قرن ۲۰ و ۲۱
۸۶	۴-۲-۱-۲- جمع بندی معماری قدرت در آلمان
۹۱	۱-۳-۱-۲- انگلستان (دوران پادشاهی مطلقه و مشروطه (دموکراسی))
۹۱	۱-۳-۱-۲- ساختار قدرت در انگلستان
۹۲	۲-۳-۱-۲- معماری قدرت در دوران پادشاهی انگلستان
۹۳	۳-۳-۱-۲- معماری قدرت در دوران دموکراسی (پادشاهی مشروطه)
۹۶	۴-۳-۱-۲- جمع بندی معماری قدرت در انگلستان
۱۰۰	۳-۲- معماری قدرت در ایران معاصر و انقلاب اسلامی
۱۰۰	۱-۳-۲- مفهوم معماری معاصر ایران و روری بر معماری قدرت دوران قاجار
۱۰۴	۲-۳-۲- معماری و مدرنیسم در دوران قاجار
۱۰۷	۱-۲-۳-۲- بررسی نمونه های مهم معماری قدرت در دوره پهلوی اول (۱۳۲۰-۱۳۱۰)
۱۰۹	۲-۲-۳-۲- جمع بندی معماری قدرت در دوره اول پهلوی
۱۱۳	۳-۳-۲- معماری و مدرنیسم در دوران پهلوی دوم
۱۱۵	۱-۳-۳-۳- بررسی نمونه های مهم معماری قدرت در دوره پهلوی دوم (۱۳۵۷-۱۳۴۰)
۱۲۲	۲-۳-۳-۲- جمع بندی معماری قدرت در دوره پهلوی دوم
۱۲۵	۴-۲- جمع بندی و نتیجه گیری
۱۳۱	فصل سوم:
۱۳۱	معماری قدرت در دوران بعد از انقلاب اسلامی ایران
۱۳۲	مقدمه
۱۳۳	۱-۳- بررسی مفاهیم مرتبط با قدرت در نظام جمهوری اسلامی ایران
۱۳۳	۱-۱-۱-۳- انقلاب و انقلاب اسلامی ایران
۱۳۸	۲-۱-۳- جمهوریت و جمهوری اسلامی ایران
۱۴۲	۳-۱-۳- امر سیاسی، قدرت و مشروعیت در جمهوری اسلامی

- ۲-۳- معماری و شهرسازی پس از انقلاب اسلامی ایران ۱۴۸
- ۳-۳- سیر نظری معماری قدرت در نظام جمهوری اسلامی ایران ۱۵۱
- ۳-۳-۱- مبانی نظری معماری قدرت از دید رهبران و سایر رجل سیاسی ۱۵۲
- ۳-۳-۲- مبانی نظری معماری قدرت از دید قانون ۱۵۶
- ۳-۳-۲-۱- معماری ایرانی- اسلامی به عنوان رویکرد دولت جمهوری اسلامی ایران ۱۵۹
- ۳-۳-۳- استخراج معیارهای معماری قدرت در جمهوری اسلامی ایران ۱۶۰
- ۴-۳- خوانش و ارزیابی نمونه‌های معماری قدرت در نظام جمهوری اسلامی ایران ۱۶۳
- ۴-۳-۱- مجلس جدید شورای اسلامی ۱۶۶

- فصل چهارم: ۱۷۷
- معماری قدرت در جمهوری اسلامی ایران ۱۷۷
- مقدمه ۱۷۸
- سخن آخر: معماری قدرت در جمهوری اسلامی ایران چگونه باید باشد؟ ۱۷۹
- فهرست منابع و مآخذ: ۱۸۳